

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
професору Тетяні СИРОЇД
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

**офіційного рецензента, доктора політичних наук, професора кафедри
міжнародних відносин Навчально-наукового інституту «Каразінський
інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
Шамрасвої Валентини Михайлівни
на дисертацію Псьоти Тетяни Володимирівни «Еволюція правового
статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві (кінець
IV тис. до н. е. – початок XX ст.)»
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 29 Міжнародні відносини
за спеціальністю 293 Міжнародне право**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Проблематика міжнародно-правового статусу особи сьогодні посідає центральне місце у сучасній міжнародно-правовій доктрині. Водночас повноцінне осмислення сучасної концепції міжнародної правосуб'єктності особи неможливе без комплексного дослідження історичних витоків її формування. Саме тому звернення авторки до еволюції правового статусу особи протягом майже шести тисячоліть розвитку правової науки є своєчасним, актуальним та науково обґрунтованим.

Особливої актуальності дослідженню надає сучасна трансформація міжнародного права, посилення ролі міжнародних механізмів захисту прав людини, розвиток міжнародного гуманітарного права, міжнародного кримінального права та практики міжнародних судових установ. Дослідження основних історичних етапів та закономірностей становлення міжнародно-правового статусу особи дозволяє глибше зрозуміти сучасні тенденції розвитку міжнародного права.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Поставлена авторкою мета

повністю відповідає темі дисертації та успішно реалізована шляхом вирішення комплексу взаємопов'язаних наукових завдань.

Методологія дослідження є цілісною, логічною та відповідає об'єкту і предмету дисертаційної роботи. Авторкою використано широкий спектр загальнонаукових і спеціально-юридичних методів дослідження: історико-правовий, порівняльно-правовий, системно-структурний, формально-юридичний, структурно-функціональний та інші. Такий комплекс методів забезпечив належний рівень достовірності отриманих результатів.

На особливу увагу заслуговує джерельна база дослідження. Авторкою опрацьовано значний масив міжнародно-правових пам'яток, міжнародних договорів, історичних джерел, доктринальних праць, дипломатичних документів, судових прецедентів та наукової літератури. Використання 677 джерел свідчить про ґрунтовність проведеного дослідження.

Архітектоніка роботи є логічною. Дисертаційне дослідження відзначається послідовністю емпіричного матеріалу, чіткістю й зрозумілістю формулювань, а також є таким, що повністю відповідає обраній тематиці. Відповідно до завдань, об'єкта, і предмета дослідження робота складається зі вступу, трьох розділів (що об'єднують 8 підрозділів), висновків, списку використаних джерел. Так, у вступі обґрунтовуються актуальність теми дослідження, визначається мета і предмет дослідження, методи, наукова новизна, теоретичне і практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі – «Історіографія проблеми, джерельна база та теоретико-методологічні основи дослідження» – авторкою здійснено комплексний аналіз стану наукової розробки проблеми еволюції правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві, систематизовано вітчизняні й зарубіжні наукові підходи до досліджуваної проблематики, охарактеризовано джерельну базу дослідження та визначено її структуру. Значну увагу приділено розкриттю теоретико-методологічних засад дослідження, обґрунтуванню категоріально-понятійного апарату, визначенню сутності міжнародно-правового статусу особи як історично змінної правової категорії, а також застосуванню сучасних методів історико-

правового аналізу для дослідження розвитку міжнародно-правового становища індивіда.

У другому розділі – «Правовий стан особи в домодерному міжнародному праві (кінець IV тис. до н. е. – 1648 р.)» – авторкою досліджено особливості становлення та розвитку міжнародно-правового статусу особи у стародавньому та середньовічному міжнародному праві. Проаналізовано вплив політичних, релігійних, соціальних і цивілізаційних чинників на формування міжнародно-правового становища різних категорій осіб, зокрема іноземців, дипломатичних агентів, торгових представників, біженців, військовополонених, комбатантів і цивільного населення. Особливу увагу приділено дослідженню зародження міжнародно-правових інститутів захисту особи, розвитку механізмів дипломатичної протекції, інститутів гостинності, привілеїв, Божого миру та Божого перемир'я, а також визначенню ролі середньовічної міжнародно-правової доктрини у становленні концепції правового статусу індивіда.

У третьому розділі – «Закріплення правового статусу особи в пам'ятках міжнародного права класичної доби» – авторкою розкрито закономірності трансформації міжнародно-правового статусу особи у період формування класичного міжнародного права. Досліджено вплив Вестфальської системи міжнародних відносин, ідей Французької революції та розвитку міжнародного права XVIII–XIX століть на зміну правового статусу особи. Проаналізовано процес поступової інституціоналізації окремих елементів міжнародної правосуб'єктності індивіда, розвиток міжнародно-правового регулювання прав іноземців, дипломатичних представників, учасників збройних конфліктів, а також формування передумов сучасної міжнародної системи захисту прав людини. Авторкою узагальнено основні тенденції еволюції міжнародно-правового статусу особи від найдавніших часів до початку XX ст. та обґрунтовано історичні закономірності становлення сучасної міжнародно-правової концепції прав людини.

У цілому представлене дисертаційне дослідження характеризується високим рівнем наукової аргументованості, логічною структурою та

послідовністю викладення. Сформульовані авторкою висновки є достатньо обґрунтованими, відзначаються науковою новизною і мають теоретичне та практичне значення для подальшого розвитку науки міжнародного права, історії міжнародного права та міжнародного права прав людини.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у тому, що воно є одним із перших у вітчизняній науці міжнародного права комплексних історико-правових досліджень, у якому всебічно висвітлено закономірності еволюції правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві від кінця IV тис. до н. е. до початку XX ст. Авторкою сформовано цілісну концепцію історичного розвитку міжнародно-правового статусу особи, простежено генезу його основних елементів та встановлено взаємозв'язок між трансформацією міжнародного правопорядку і розширенням міжнародно-правової ролі особи. Запропоновані у дисертації теоретичні положення суттєво поглиблюють сучасні наукові уявлення про історію міжнародного права, становлення міжнародної правосуб'єктності індивіда та формування сучасної системи міжнародного захисту прав людини, а також можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях, навчальному процесі та при вдосконаленні відповідних освітніх програм з міжнародного права.

Заслужують на особливу увагу такі положення дисертаційного дослідження:

- здійснення комплексної періодизації еволюції правового статусу особи у міжнародному праві від кінця IV тис. до н. е. до початку XX ст. із виокремленням домодерного та модерного етапів розвитку міжнародно-правового статусу особи, що дозволило простежити закономірності поступового переходу від сприйняття особи як об'єкта міжнародно-правового регулювання до формування окремих елементів її міжнародної правосуб'єктності;

- обґрунтування концепції поступової міжнародно-правової індивідуалізації особи через дослідження трансформації правового статусу

іноземців, дипломатичних агентів, торгових представників, біженців, рабів, військовополонених, комбатантів, некомбатантів та інших категорій осіб у різні історичні періоди (підрозділи 2.1–2.2);

- комплексне дослідження генези міжнародно-правових інститутів і механізмів захисту особи, зокрема інститутів гостинності, дипломатичної протекції, консульського захисту, привілеїв, капітуляційного режиму та інших історичних форм міжнародно-правового забезпечення правового становища індивіда, які стали підґрунтям формування сучасної міжнародної системи захисту прав людини (підрозділи 2.2, 3.1);

- визначення впливу Вестфальської системи міжнародних відносин, ідей Французької революції та розвитку міжнародного права XVIII–XIX століть на трансформацію міжнародно-правового статусу особи, формування правового становища іноземців, дипломатичних представників та учасників збройних конфліктів, а також становлення міжнародно-правових передумов сучасного інституту прав людини (підрозділи 3.1–3.3);

- узагальнення історичних закономірностей розвитку міжнародно-правового статусу особи та обґрунтування висновку про поступову інституціоналізацію окремих елементів міжнародної правосуб'єктності індивіда як закономірного результату еволюції міжнародного права, що має важливе значення для сучасної теорії міжнародного права та історії міжнародно-правових учень (підрозділ 3.3, висновки).

Повнота викладу одержаних результатів. Дисертаційне дослідження Псьоти Тетяни Володимирівни присвячене комплексному історико-правовому аналізу еволюції правового статусу особи у міжнародному праві від найдавніших цивілізацій до початку XX ст. Робота виконана на високому науковому рівні та є завершеним самостійним дослідженням, у якому розв'язано важливу наукову проблему, що має істотне значення для розвитку науки міжнародного права. Текст дисертації повністю відповідає визначеній меті, об'єкту і предмету дослідження, а запропоновані рекомендації, висновки можна вважати науково обґрунтованими, логічними, актуальними і такими, що повністю розкривають сутність проблематики та шляхи їх

вирішення. У дисертації чітко визначено мету, об'єкт і предмет дослідження, що обумовило змістовну повноту рецензованої роботи.

Дискусійні положення дисертації. Високо оцінюючи загальний рівень дисертації, доцільно висловити окремі зауваження, що мають переважно дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

1. У дисертації основна увага приділена розвитку міжнародно-правового статусу особи в європейському міжнародно-правовому просторі. Було б доцільним ширше висвітлити особливості еволюції відповідних інститутів у правових системах Китаю, Індії, ісламського світу.

2. Досліджуючи міжнародно-правове становище окремих категорій осіб, авторка переважно зосереджується на нормативно-правових джерелах. Водночас поглиблений аналіз практики реалізації відповідних норм міг би посилити аргументацію окремих висновків.

3. У роботі переконливо доведено вплив Французької революції на розвиток міжнародного права, однак окремого порівняльного аналізу потребував би також вплив Американської революції та формування конституціоналізму США на міжнародно-правові підходи до визначення та захисту прав людини.

4. У перспективі подальших досліджень доцільним видається розширення історичних меж дослідження шляхом аналізу розвитку міжнародно-правового статусу особи після створення Ліги Націй та особливо після прийняття Статуту ООН і Загальної декларації прав людини.

Наведені зауваження мають рекомендаційний характер і не знижують наукової цінності дисертації.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертації достатньою мірою апробовані. За темою дослідження опубліковано 18 наукових праць, серед яких 5 статей у фахових виданнях України та 13 тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях. Вищезазначені публікації чітко відображають основні положення дисертаційного дослідження, у яких розкривається сутність обраної тематики. Це свідчить про достатній рівень апробації

отриманих результатів та їх відповідність вимогам щодо здобуття ступеня доктора філософії.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У представленій на захист дисертації повно, точно і вичерпно відображено зміст і принципові підходи наукового дослідження Псьоти Т. В. У рецензованій роботі не виявлено ознак академічного плагіату та інших порушень, які здатні були б поставити під сумнів самотійний характер виконаного дисертантом дослідження. Таким чином, можемо констатувати, що дисертація виконана здобувачем самотійно, а сформульовані в ній наукові положення, позиції та висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень автора.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Псьоти Тетяни Володимирівни виконана на високому науково-теоретичному та методологічному рівні. Дослідження характеризується логічною структурою, послідовністю викладення матеріалу, комплексним підходом до розкриття обраної проблематики та ґрунтовним опрацюванням значного масиву вітчизняних і зарубіжних наукових праць, міжнародно-правових документів, історичних джерел та доктринальних матеріалів. Зміст дисертації повністю відповідає визначеним меті та завданням дослідження, а сформульовані авторкою висновки є аргументованими, логічно послідовними, науково обґрунтованими та підтверджуються результатами проведеного дослідження.

Наукова новизна дисертаційної роботи має безперечне теоретичне значення для розвитку науки міжнародного права. Отримані авторкою результати суттєво розширюють сучасні наукові уявлення про закономірності еволюції міжнародно-правового статусу особи, генезу міжнародно-правових інститутів захисту людини. Сформульовані у дисертації теоретичні положення та практичні висновки можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях, нормотворчій діяльності, а також у навчальному процесі під час викладання дисциплін міжнародно-правового циклу.

За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Псьоти Тетяни Володимирівни відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право», результати дослідження пройшли належну апробацію, а основні

положення дисертації достатньою мірою висвітлені у наукових публікаціях здобувачки. Дисертація є самостійною завершеною науковою працею, виконаною на належному академічному рівні. Порушень принципів академічної доброчесності не виявлено. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація «Еволюція правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві (кінець IV тис. до н. е. – початок XX ст.)», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами внесеними згідно з Постановами КМ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024), а її авторка – Псьота Тетяна Володимирівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 Міжнародне право галузі знань 29 Міжнародні відносини.

Офіційний рецензент:

Професор кафедри міжнародних відносин
Навчально-наукового інституту
«Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
доктор політичних наук

Валентина ШАМРАЄВА

ШАМРАЄВА ВАЛЕНТИНА МИХАЙЛІВНА

Результат перевірки підпису

Підпис вірний

П.І.Б.

ШАМРАЄВА ВАЛЕНТИНА МИХАЙЛІВНА

РНОКПП

2795815723

Організація (установа)

ФІЗИЧНА ОСОБА

Код ЄДРПОУ

Посада

Час підпису (підтверджено кваліфікованою
позначкою часу для даних від Надавача)

15:35:50 11.07.2026

Сертифікат виданий

КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер

5E984D526F82F38F04000000A4D42F022628C307

Тип носія особистого ключа

Захищений

Алгоритм підпису

dstu4145

Тип підпису

Кваліфікований

Формат підпису

CAdES-T

Сертифікат

Кваліфікований

Голові разової спеціалізованої вченої
ради Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна
доктору юридичних наук, професору
Тетяні СИРОЇД
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4

РЕЦЕНЗІЯ

**офіційного рецензента, кандидата юридичних наук, доцента кафедри
міжнародного і європейського права юридичного факультету
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
Реньова Євгена Владиславовича
на дисертацію Псьоти Тетяни Володимирівни
«Еволюція правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному
праві (кінець IV тис. до н.е. – початок XX ст.)»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі
знань 29 – Міжнародні відносини за спеціальністю 293 – Міжнародне право**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Псьоти Тетяни Володимирівни присвячена дослідженню еволюції правового статусу особи у міжнародному праві на надзвичайно широкому хронологічному відтинку – від кінця IV тисячоліття до нашої ери до початку XX століття. Обрана тема є вкрай актуальною, оскільки правовий статус особи (її права і свободи, обов'язки, відповідальність та гарантії захисту) залишається фундаментальною категорією сучасного міжнародного права, а розуміння його сучасного змісту неможливе без ґрунтового осмислення генези цієї категорії.

Слушним є зауваження здобувачки про те, що станом на сьогодні відсутній всеохоплюючий аналіз еволюції правового статусу особи, який висвітлював би як домодерний (стародавній і середньовічний), так і модерний (класичний) періоди розвитку міжнародного права в їхній єдності. Наявні дослідження, зокрема праці Буткевич О.В., Гавриленка О.А., Сироїд Т.Л. та інших вітчизняних і зарубіжних учених, здебільшого зосереджені на окремих історичних епохах або регіонах, тоді як

комплексна періодизація та наскрізний аналіз трансформації суб'єктності індивіда – від об'єкта міждержавних відносин до носія окремих елементів міжнародної правосуб'єктності – раніше не здійснювалися. Тому дисертаційне дослідження має суттєве значення не лише для історії міжнародного права, а й для сучасної доктрини прав людини, оскільки дозволяє простежити глибинні історичні витоки чинних міжнародно-правових стандартів.

Вдалими є сформульовані дисертанткою мета, об'єкт і предмет дослідження. Мета роботи – визначення закономірностей розвитку та характерних рис правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві – послідовно розкривається через широкий перелік чітко сформульованих завдань, які охоплюють історіографічний, джерелознавчий, теоретико-методологічний та власне історико-правовий аспекти проблеми. Це свідчить про системний підхід авторки до організації дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження є достатньо аргументованими, чому значною мірою сприяла надзвичайно широка джерельна база роботи, яка налічує 677 найменувань, включно з історико-правовими пам'ятками (текстами міжнародних договорів, зводами законів, дипломатичним листуванням) та науковими працями вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Авторка вправно оперує філософськими, загальнонауковими та спеціальними методами дослідження. Застосування герменевтичного та діалектичного методів забезпечило тлумачення історико-правових джерел, логічні прийоми мислення – повноту аналізу властивостей правового статусу особи, а історико-генетичний, теоретико-юридичний, формально-правовий, структурно-функціональний та

порівняльно-правовий методи дозволили здійснити всебічну оцінку комплексу джерел різних історичних епох і регіонів.

Архітектоніка дисертації є логічною та послідовною. Робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та одного додатка; загальний обсяг становить 296 сторінок, з яких основного тексту – 221 сторінка. Вважаю, що обрана авторкою структура дисертації є вдалою, оскільки забезпечує послідовний перехід від теоретико-методологічних положень до аналізу історичних процесів і практичних висновків. Така побудова роботи сприяє цілісному сприйняттю результатів дослідження.

У розділі 1 послідовно розкрито історіографію проблеми (підрозділ 1.1), охарактеризовано джерельну базу дослідження (підрозділ 1.2) та викладено теоретико-методологічні засади роботи (підрозділ 1.3). Дисертантка обґрунтовано констатує фрагментарність і різномірність наявної історіографії з обраної проблематики та переконливо демонструє багаторівневість і різномірність джерельної бази – від міжнародних договорів і звичаєвих норм до дипломатичної практики, судових прецедентів і доктринальних праць.

У розділі 2 здобувачка досліджує правовий статус особи в домодерному міжнародному праві. У підрозділі 2.1, присвяченому стародавньому міжнародному праву, авторка на основі глибокого аналізу клинописних джерел – Архаїчних текстів з Урука, листування правителів Тель-Лейлана і Марі, Кодексу Хаммурапі та Хеттських законів (Кодексу Несілім) – переконливо реконструює становище іноземців, рабів, військовополонених і дипломатичних представників у державних утвореннях Месопотамії, а також простежує риси правового статусу особи в Стародавніх Греції та Римі. У підрозділі 2.2 на прикладі середньовічних інститутів Божого миру, протекції, а також договорів Русі з Візантією 911 і 944 років, торговельних угод Венеції, Генуї та інших держав середньовічної Європи авторка показує поступову, нерівномірну

трансформацію статусу індивіда за відсутності визнання за ним міжнародної правосуб'єктності.

У розділі 3 дисертантка досліджує закріплення правового статусу особи в пам'ятках міжнародного права класичної доби. У підрозділі 3.1 ґрунтовно проаналізовано Оснабрюцьку та Мюнстерську угоди Вестфальського миру 1648 р. з наведенням та тлумаченням оригінальних положень щодо релігійної рівності, торговельних свобод і статусу військовополонених. У підрозділі 3.2 послідовно розглянуто нормативні акти Французької революції – Серпневі декрети 1789 р., Декларацію прав людини і громадянина 1789 р., Конституції 1791, 1793 та 1799 років – як ідейне підґрунтя утвердження суб'єктності особи. У підрозділі 3.3 системно викладено зміст Заключного акта Віденського конгресу 1815 р., Паризького мирного договору 1856 р. та Берлінського трактату 1878 р., що дозволило авторці переконливо показати поступову інституціоналізацію окремих елементів міжнародної правосуб'єктності індивіда напередодні ХХ століття.

Загалом дисертаційний матеріал викладено на належному науковому рівні, з дотриманням наукового стилю та коректного апарату посилань на джерела.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Наукова новизна дисертації полягає в тому, що робота є першою у вітчизняній міжнародно-правовій доктрині спробою комплексного дослідження еволюції правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві в межах настільки тривалого хронологічного періоду. Уперше здійснено періодизацію цього явища з виокремленням домодерного і модерного етапів та їхньою внутрішньою структуризацією, обґрунтовано концепцію поступової міжнародно-правової індивідуалізації особи, а також розкрито генезу таких інститутів захисту особи, як гостинність, протекція, привілеї, дипломатичне заступництво, консульський захист і капітуляційний режим.

Отримані результати мають як теоретичне, так і практичне значення для викладання дисциплін з історії та теорії міжнародного права, міжнародного права прав людини.

Заслужують на особливу увагу такі положення дисертаційного дослідження:

1. Здійснений у підрозділі 2.1 аналіз найдавніших писемних пам'яток Месопотамії – зокрема, Архаїчних текстів з Урука та Кодексу Хаммурапі – є прикладом сумлінної роботи з першоджерелами. Дисертантка не обмежується загальними констатаціями щодо становища рабів та військовополонених у стародавньому міжнародному праві, а наводить конкретні, документально підтверджені випадки регулювання їхнього статусу в міждержавній торгівлі та дипломатичному листуванні, що надає дослідженню високого ступеня достовірності.

2. У підрозділі 2.2 заслуговує на підтримку авторський підхід до висвітлення договірної практики Русі з Візантією 911 і 944 років у контексті загальноєвропейської еволюції статусу іноземців. Такий підхід не лише вписує вітчизняну історико-правову традицію в загальний контекст розвитку міжнародного права, а й підкреслює її самостійний внесок у формування засад правового становища особи в середньовічну добу.

3. У підрозділах 3.1-3.3 ґрунтовним є звернення дисертантки до автентичних текстів міжнародних договорів – Оснабрюцької та Мюнстерської угод, Декларації прав людини і громадянина 1789 р., Заключного акта Віденського конгресу, Паризького та Берлінського трактатів – з наведенням оригінальних формулювань і їх подальшим тлумаченням. Це дозволило авторці аргументовано простежити поступовий перехід індивіда від об'єкта міждержавних відносин до носія окремих елементів міжнародної правоздатності напередодні ХХ століття.

Повнота викладу одержаних результатів. Текст дисертації Псьоти Т.В. послідовно й повно відповідає визначеним меті, об'єкту та предмету дослідження.

Висновки до кожного з трьох розділів логічно узагальнюють викладений матеріал, а загальні висновки роботи є аргументованими, відображають отримані наукові результати та кореспондують із поставленими завданнями.

Зауваження та дискусійні питання щодо змісту дисертаційної роботи.

Відзначаючи високий науковий рівень представленого дослідження, вважаємо за доцільне висловити декілька зауважень, що мають характер наукової дискусії та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи:

1. Обираючи 1648 рік (укладення Вестфальського миру) за межу між домодерним і модерним періодами розвитку правового статусу особи, дисертантка спирається на усталений у доктрині міжнародного права підхід. Водночас у роботі можна було б докладніше обґрунтувати, чому саме ця подія, а не, приміром, Аугсбурзький мир 1555 р. або оприлюднення трактату Гуго Гроція «Про право війни і миру» 1625 р., визначена як переломний момент саме для еволюції правового статусу особи (а не міжнародного права загалом). Це питання є радше предметом наукової дискусії, ніж вадою дослідження.

2. У розділі 3, присвяченому класичній добі міжнародного права, основна увага приділяється європейським міжнародним актам – Вестфальському миру, документам Французької революції, рішенням Віденського, Паризького та Берлінського конгресів. З огляду на те, що в розділі 2 дисертантка приділила належну увагу правовому статусу особи в неєвропейських цивілізаціях (зокрема, близькосхідних і азійських), було б цікаво побачити в розділі 3 порівняльний аналіз того, якою мірою аналогічні процеси інституціоналізації правового статусу особи відбувалися поза межами Європи протягом XIX – початку XX ст. (наприклад, у контексті реформування правових систем Османської імперії, Китаю та Японії, а також впливу міжнародно-правових механізмів, зокрема капітуляційної системи, на еволюцію правового статусу особи). Це могло б стати перспективним напрямом подальших наукових розвідок здобувачки.

Висловлені зауваження не ставлять під сумнів наукову і практичну цінність дисертаційного дослідження, а мають на меті окреслити перспективи його подальшого розвитку.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях. Основні теоретичні положення та висновки дисертації висвітлені у 18 наукових працях, з яких 5 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, а 13 – тези доповідей на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях. Наведені публікації достатньою мірою відображають зміст основних положень дисертаційного дослідження та засвідчують належну апробацію отриманих результатів. Усі публікації виконані здобувачкою одноосібно.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У представлений на захист дисертації повно та точно відображено зміст власних досліджень Псьоти Т.В., наведено посилання на використані джерела та праці інших авторів. Аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність основним положенням, викладеним у тексті дисертації. У рецензованій роботі не виявлено ознак академічного плагіату та інших порушень академічної доброчесності, що дає підстави стверджувати про самостійний характер виконаного дисертанткою дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Псьоти Тетяни Володимирівни «Еволюція правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві (кінець IV тис. до н. е. – початок XX ст.)» виконана на високому науково-теоретичному рівні, ґрунтується на широкій і різноманітній джерельній базі, відзначається логічністю викладу та обґрунтованістю сформульованих висновків. Дисертація є першим у вітчизняній доктрині комплексним дослідженням еволюції правового статусу особи в міжнародному праві на такому тривалому історичному відтинку, а її результати мають як теоретичне, так і практичне значення.

Таким чином, можемо констатувати, що дисертаційна робота відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024), а її авторка – Псьота Тетяна Володимирівна – за результатами прилюдного захисту дисертації заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 Міжнародне право.

Офіційний рецензент:

Доцент кафедри міжнародного і
європейського права
юридичного факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук

Євген РЕНЬОВ

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 22:20:14 12.07.2026

Назва файлу з підписом: Рецензія_Псьота_Реньов.docx.asice
Розмір файлу з підписом: 35.9 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Рецензія_Псьота_Реньов.docx
Розмір файлу без підпису: 32.7 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: РЕНЬОВ ЄВГЕН ВЛАДИСЛАВОВИЧ
П.І.Б.: РЕНЬОВ ЄВГЕН ВЛАДИСЛАВОВИЧ
Країна: Україна
РНОКПП: 3352002530
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 22:20:13 12.07.2026
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000003FA41701109FC307
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.07.08 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
професору Тетяні СИРОЇД
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата юридичних наук, доцента,
доцента кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Державного торговельно-економічного університету
Невари Лілії Михайлівни
на дисертацію Псьоти Тетяни Володимирівни
«Еволюція правового статусу особи у домодерному та модерному
міжнародному праві (кінець IV тис. до н.е. – початок XX ст.)», подану
на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 29 – Міжнародні відносини
за спеціальністю – 293 Міжнародне право**

Актуальність і значущість теми представленого дисертаційного дослідження. Дисертаційне дослідження Псьоти Тетяни Володимирівни на тему «Еволюція правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві (кінець IV тис. до н.е. – початок XX ст.)», присвячене комплексному дослідженню повноцінного розуміння поняття міжнародно-правового статусу індивіда через вивчення генези та розгляд концепції правового статусу особи за міжнародним правом домодерного та модерного періоду. Правовий статус особи у міжнародному праві становить одну з базових категорій сучасної юридичної науки, адже саме він визначає місце індивіда в системі міжнародних відносин та забезпечує реалізацію його прав, свобод і гарантій захисту. Сучасні тенденції демократизації та гуманізації права, а також формування глобальних механізмів охорони прав людини зумовлюють потребу глибокого дослідження історичних витоків і закономірностей розвитку цього інституту. Аналіз еволюції правового статусу особи в домодерному та модерному міжнародному праві дозволяє

усунути наявні прогалини в історико-правовій науці та сприяє формуванню цілісного уявлення про генезу міжнародно-правового становища індивіда. Особливого значення набуває створення теоретичного підґрунтя для вдосконалення сучасних механізмів захисту прав людини. Обґрунтування актуальності дослідження демонструє необхідність системного підходу до вивчення генези правового статусу особи, що дає змогу зрозуміти закономірності його розвитку та вплив історичних чинників.

Варто зазначити, що тема обрана Псьотою. Т.В. є надзвичайно актуальною, своєчасною і має велике значення як для науки міжнародного права, так і практичного застосування для вдосконалення сучасних міжнародно-правових стандартів захисту прав людини та формування правової культури.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова обґрунтованість положень, висновків підтверджує глибоке розуміння автором теми дослідження. Метою роботи є визначення закономірностей розвитку та характерних рис правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві. Дисертація містить ґрунтовний комплексний аналіз історіографії проблеми правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві; визначає структуру та особливості джерельної бази дослідження правового статусу особи в міжнародному праві домодерного і модерного періодів; правовий статус особи у документах міжнародного права класичної доби. Встановлено, що висвітлення розвитку правового статусу індивідів у міжнародному праві в певних хронологічних рамках є неможливим без використання філософських, загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Досліджено, що згідно із середньовічним міжнародним правом індивід не мав міжнародної правосуб'єктності, а правовий статус особи визначали релігійні вчення та політичний вплив локальних сил; розвиток

міжнародно-правового статусу особи XIX – початку XX ст. відбувся через інтенсифікацію міжнародних відносин, зокрема в результаті воєнних конфліктів та стрімкого промислового розвитку, транспортних, комунікаційних технологій. Під час дослідження використано комплекс історико-правових джерел, встановлено нормативно-правовий зміст та особливості розвитку правового статусу особи з урахуванням закономірностей його історичного розвитку протягом домодерного та модерного часу. Автор поєднує історико-правовий, теоретичний аналіз з емпіричними даними, використовуючи сучасні методи правового дослідження. У дисертаційному дослідженні ретельно проаналізовано норми, інститути та доктринальні підходи міжнародного права у різних історичних епохах із застосуванням комплексного історико-правового методу; здійснено реконструкцію закономірностей розвитку міжнародно-правового бачення суб'єктності людини, простежено вплив політичних, соціокультурних і релігійних чинників на формування правового статусу особи. Робота є комплексним дослідженням трансформації індивіда від об'єкта до суб'єкта міжнародних відносин, що дала підстави зробити низку висновків, які мають елементи наукової новизни і є результатом особистої праці автора.

Загальна характеристика роботи.

Структура роботи відповідає поставленому завданню і дозволила повністю розкрити предмет дослідження і виконати поставлені завдання у відповідній логічній послідовності. Змістовно дослідження містить вступ, три розділи, вісім підрозділів, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел та додатки, анотацію українською та англійською мовами. Така форма відповідає як вимогам для оформлення такого виду робіт, так і цілям дослідження.

У вступі автор обґрунтовує актуальність теми дослідження, визначає мету і завдання, об'єкт, предмет, його методологічну основу, наукову

новизну, практичне значення отриманих результатів, апробацію результатів дисертації та публікації автора.

У першому розділі «Історіографіка проблеми, джерельна база та теоретико-методологічні основи дослідження» досліджено проблеми історіографії, джерела міжнародного права щодо правового статусу особи домодерного та модерного часу, виділено теоретико-методологічні основи дослідження еволюції правового статусу особи в міжнародному праві. Зроблено відповідні висновки.

Другий розділ «Правовий стан особи в домодерному міжнародному праві (кінець IV тис. до н.е. – 1648 р.)» містить детальний аналіз характерних рис правового статусу особи в стародавньому міжнародному праві та особливості правового стану особи в середньовічному міжнародному праві. Зроблено ґрунтовні висновки.

Третій розділ «Закріплення правового статусу особи в пам'ятках міжнародного права класичної доби» присвячено дослідженню Вестфальського конгресу 1648 р. та його впливу на статус особи в Європі, правовим актам Французької революції та змінам правового статусу особи в пам'ятках міжнародного права XIX – початку XX ст. Зроблено відповідні висновки.

У процесі дослідження автор використовує сукупність філософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що дозволяє комплексно дослідити та аналізувати питання, пов'язані з еволюцією правового статусу особи в у домодерному та модерному міжнародному праві. Ключовою особливістю дослідження є застосування спеціальнонаукових методів. Завдяки цим методам автор зумів здійснити всебічну оцінку комплексу історико-правових джерел, виявити зміни смислового наповнення поняття міжнародно-правового становища індивіда, відбити зміст міжнародно-правової дійсності стосовно функціонування інституту правового статусу особи. Застосовані методи дали змогу визначити зміст предмета та порівняти риси правового

становища особи з огляду на його історичну еволюцію у домодерний і модерний періоди.

Герменевтичний та діалектичний методи дали змогу інтерпретувати історико-правові джерела та простежити закономірності формування міжнародно-правового статусу окремих категорій осіб. Логічні методи мислення забезпечили повноту дослідження правового статусу особи, дозволивши розглядати його як цілісну систему елементів, визначати загальні та індивідуальні ознаки й упорядковувати їх у межах історичного розвитку.

Ці методи дозволили автору систематизувати великий обсяг інформації, виділити ключові аспекти дослідження та сформулювати логічні та обґрунтовані висновки.

Наукові методи, використані Псьотою Т.В. у дисертаційному дослідженні, дозволили автору реалізувати поставлені завдання, досягти його мети та гарантувати наукову обґрунтованість і точність отриманих результатів. Вибір методів є виправданим та доречним, що підвищує наукову цінність роботи і робить її важливим джерелом для подальших досліджень у цій сфері.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження.

Дослідження відзначається своєю науковою новизною у вітчизняній науці міжнародного права, оскільки це перша комплексна наукова праця, в якій викладено комплексний аналіз особливостей розвитку правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві кінця IV тис. до н. е. – початку XX ст. У ході ретельно проведеного комплексного аналізу еволюції міжнародно-правового статусу особи за міжнародним правом із найдавніших часів до початку XX ст. сформульовано низку нових положень, спрямованих на удосконалення і розвиток сучасної доктрини міжнародного захисту прав людини, які мають наукову новизну та є результатом авторської роботи.

У рамках дослідження вперше було здійснено періодизацію еволюції правового статусу особи у міжнародному праві від кінця IV тис. до н. е. до початку XX ст., що дозволило простежити трансформацію індивіда від об'єкта міждержавних відносин до носія елементів міжнародної правосуб'єктності. Виявлено генезу міжнародно-правових інститутів та механізмів захисту особи та розкрито їхній розвиток як передумову формування сучасної системи міжнародного захисту прав людини.

Вперше обґрунтовано концепцію поступової міжнародно-правової індивідуалізації особи під впливом політико-правових, соціально-економічних і цивілізаційних чинників та доведено, що у XVII–XIX ст. відбулася нормативна фіксація окремих елементів її статусу, що заклало основу для інституціоналізації прав людини у XX ст., зокрема у сфері права війни, правового статусу іноземців, дипломатичних представників.

Удосконалено і більш конкретно сформульовано наукові підходи до визначення поняття «правовий статус особи у міжнародному праві» через поєднання історико- та теоретико-правового аналізу, що дозволило розкрити його як динамічну категорію, залежну від типу міжнародно-правової системи. Окреслено роль європейської, близькосхідної та азійської правової доктрини Середньовіччя у формуванні концепції індивіда як суб'єкта права з урахуванням ідей справедливості, милосердя, гідності, поваги до іноземців та розвитку державного суверенітету.

Досліджено взаємозв'язок еволюції міжнародного права з трансформацією уявлень про людину, її гідність і правову автономію, формування сучасних універсальних стандартів міжнародно-правового статусу особи.

Практичне та теоретичне значення отриманих результатів.

Теоретичне значення дослідження Псьоти Т.В. полягає у комплексному осмисленні еволюції правового статусу особи у міжнародному праві від домодерного до модерного періоду. Встановлені

особливості правового статусу у стародавньому та середньовічному міжнародному праві, а також вплив релігійних, станових і політико-правових чинників, дають змогу зрозуміти поступову трансформацію індивіда від об'єкта міждержавних відносин до носія окремих елементів правосуб'єктності. Дослідження спрямоване на розкриття ролі Вестфальського миру у зміні співвідношення державного суверенітету та правового статусу особи, що підкреслює значення результатів для формування сучасної доктрини міжнародного права та інституціоналізації прав людини.

Практичне значення дослідження проявляється у можливості використання матеріалів та висновків дисертації у науково-дослідній, навчальній та просвітницькій діяльності. У науково-дослідній роботі можуть використовуватись для подальшого вивчення теоретичних основ правового статусу особи за міжнародним правом.

Результати роботи можуть бути використані для розробки навчально-методичних комплексів, навчальних посібників, підручників та викладанні дисциплін «Міжнародне публічне право», «Історія міжнародного права», «Міжнародне право прав людини», «Європейська система захисту прав людини», «Міжнародне гуманітарне право», «Міжнародне кримінальне право». Вони також можуть використовуватись у просвітницькій діяльності для підвищення правової культури та популяризації знань про права та свободи людини, її обов'язки та відповідальність, гарантії безпеки та захисту.

Оцінювання наукових публікацій здобувача.

В рамках дисертаційного дослідження Псьоти Т.В. було опубліковано 18 наукових праць, з них 5 – у наукових фахових виданнях України, 13 – тези наукових доповідей. Псьота Т.В. під час виконання наукових завдань апробувала результати наукових досліджень на Всеукраїнських та Міжнародних науково-практичних конференціях. Активно брала участь у

заходах, які обговорюють питання захисту прав людини на універсальному та регіональному рівнях. Особливістю наукового почерку автора є дослідження еволюції правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві.

Дискусійні положення та зауваження змісту дисертації.

Відзначаючи високий теоретичний рівень дисертаційного дослідження, його практичну значимість та наукову новизну, слід зауважити наявність окремих дискусійних положень і питань, що потребують додаткового роз'яснення під час захисту, зокрема:

1. На стор. 60 Ви зазначаєте, що необхідність використання історико-генетичного методу в сукупності з теоретико-юридичним аналізом полягає у з'ясуванні сутності інституту правового статусу особи в міжнародному праві домодерного та модерного часу. Як, на Вашу думку, результати застосування історико-генетичного методу можуть бути використані для вдосконалення сучасних механізмів захисту прав і свобод індивіда у міжнародному праві?

2. Досліджуючи еволюцію правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві, на стор. 110-133 Ви розглядаєте міжнародно-правовий інститут римського права *jus gentium* (право народів). Чи вважаєте Ви доречним розглядати *jus gentium* як ранню форму міжнародного права, чи радше як систему звичаїв, що лише частково трансформувалася у правові норми? Та як еволюція права народів у Стародавньому Римі вплинула на формування концепції міжнародно-правового статусу іноземців та дипломатів?

3. У 3 розділі пункті 3.1 Ви досліджуєте вплив Вестфальського конгресу 1648 р. на становище особи в Європі. На Вашу думку, чи можна вважати гуманізацію міжнародного права після Вестфальського миру початком системного визнання природних прав людини?

4. На Вашу думку, Як багаторівневий підхід до правового статусу особи може бути застосований у діяльності міжнародних судових інституцій, наприклад, Міжнародного суду ООН чи ЄСПЛ?

Висловлені зауваження жодним чином не применшують теоретичне і практичне значення дослідження, а мають характер наукової дискусії та не впливають на загальну позитивну оцінку.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

У дисертації представлено результати власних досліджень автора з посиланням на його наукові праці та використані роботи інших дослідників. Публікації автора змістовно пов'язані з темою дисертації та виконані без співавторства. У роботі не виявлено порушень академічної доброчесності; усі положення й висновки обґрунтовані на основі самостійних досліджень.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації.

Аналіз анотації засвідчує її відповідність основним положенням дисертації. Анотація не містить ідей чи тверджень, що виходять за межі основного тексту.

Анотація подана українською і англійською мовами та є узагальненим викладом основного змісту дисертаційного дослідження та основних результатів дослідження, що містять відповідні елементи наукової новизни.

Загальний висновок та оцінка дисертації.

Дисертаційне дослідження Псьоти Тетяни Володимирівни на тему «Еволюція правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві (кінець IV тис. до н. е. – початок XX ст.)» є самостійною та завершеною науковою працею. За рівнем актуальності, новизною, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобуті результати відповідають галузі знань 29 «Міжнародні відносини», спеціальності 293 «Міжнародне право», а також вимогам нормативних

актів, що регламентують підготовку та присудження ступеня доктора філософії, вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 11 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024) «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а авторка **Псьота Тетяна Володимирівна** за результатами публічного захисту, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право» у галузі знань 29 Міжнародні відносини.

Офіційний опонент:

**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного, цивільного
та комерційного права
Державного торговельно-економічного
університету**

Лілія НЕВАРА

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 17:27:37 10.07.2026

Назва файлу з підписом: Невара_Відгук_Псьота Т..docx.asice
Розмір файлу з підписом: 40.7 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Невара_Відгук_Псьота Т..docx
Розмір файлу без підпису: 37.8 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: НЕВАРА ЛІЛІЯ МИХАЙЛІВНА
П.І.Б.: НЕВАРА ЛІЛІЯ МИХАЙЛІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2516501249
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 17:27:36 10.07.2026
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000C4EA0001C18A9307
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.07.08 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої
ради Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна
доктору юридичних наук, професору
Тетяні СИРОЇД
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора,
професора кафедри міжнародного права Львівського національного
університету імені Івана Франка Гутника Віталія Володимировича
на дисертацію Псьоти Тетяни Володимирівни
«Еволюція правового статусу особи у домодерному та модерному
міжнародному праві (кінець IV тис. до н. е. – початок XX ст.)»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 293 «Міжнародне право»
галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

Актуальність теми дисертаційної роботи. Дисертація Т.В.Псьоти присвячена актуальному питанню теорії та практики міжнародного права. Актуальність теми дисертації зумовлена тим, що тривалий час панував погляд, згідно з яким міжнародне право історично розвивалося виключно як право міждержавне, а людина була лише його пасивним об'єктом.

Сьогодні, коли фізична особа є визнаним суб'єктом у міжнародному гуманітарному, кримінальному праві та міжнародному праві прав людини (наприклад, право на звернення до ЄСПЛ чи відповідальність у рамках МКС за вчинені міжнародні злочини), важливо розуміти генезу становлення та розвитку її правового статусу. Хоча окремі елементи міжнародно-правового статусу індивіда були зароджені в найдавніші часи, саме еволюція правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві відображає зміну у міжнародно-правовій парадигмі на користь антропоцентричних підходів.

Відтак, актуальність дисертаційного дослідження Т.В.Псьоти не викликає сумніву.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація є комплексною науковою працею, в якій викладено комплексний аналіз особливостей розвитку правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві кінця IV тис. до н. е. – початку XX ст.

Відповідно до мети та завдань, об'єкта і предмета дослідження робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (677 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертації – 296 сторінок, з яких обсяг основного тексту 221 сторінки

Висновки дисертації можуть бути використані у таких сферах:

- у науково-дослідницькій сфері: для подальшого вивчення теоретичних основ правового статусу особи за міжнародним правом;
- в освітній сфері: з метою розроблення навчально-методичних комплексів, посібників та підручників відповідного змісту, викладанні дисциплін «Міжнародне публічне право», «Історія міжнародного права», «Міжнародне право прав людини», «Європейська система захисту прав людини», «Міжнародне гуманітарне право», «Міжнародне кримінальне право» та інших;
- у просвітницькій діяльності: задля підвищення правової культури та популяризації знань про права та свободи людини, її обов'язки та відповідальність, гарантії безпеки та захисту.

Робота загалом відповідає усім формально визначеним вимогам щодо обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Дисертація Т.В.Псьоти є першим в Україні комплексним науковим дослідженням

особливостей розвитку правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві кінця IV тис. до н. е. – початку XX ст.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що авторкою уперше: здійснено періодизацію еволюції правового статусу особи у міжнародному праві від кінця IV тис. до н. е. до початку XX ст., у межах якої виокремлено домодерний і модерний етапи з їхньою внутрішньою структуризацією, що дозволило простежити зміну правосуб'єктності індивіда від об'єкта міждержавних відносин до носія окремих елементів міжнародної правосуб'єктності; обґрунтовано концепцію поступової міжнародно-правової індивідуалізації особи як результату взаємодії політико-правових, соціально-економічних і цивілізаційних чинників, що проявляється у трансформації статусу іноземців, торгових представників, дипломатичних агентів, злочинців, біженців, рабів, дезертирів, комбатантів, некомбатантів, цивільних осіб та військовополонених; - шляхом різнобічного дослідження еволюції правового статусу особи у міжнародному праві кінця IV тис. до н. е. – початку XX ст. виявлено генезу міжнародно-правових інститутів та механізмів захисту особи (інститутів гостинності, протекції, привілеїв, дипломатичного заступництва, консульського захисту, капітуляційного режиму) та розкрито їхній розвиток як передумову формування сучасної системи міжнародного захисту прав людини; доведено, що у межах міжнародного права протягом XVII–XIX ст. відбувається поступова нормативна фіксація окремих елементів правового статусу особи, зокрема у сфері права війни, правового становища іноземців, статусу дипломатичних представників, що заклало підвалини для подальшої інституціоналізації прав людини у XX ст.

Отримані дисертанткою результати мають наукову новизну та є обґрунтованими.

Заслужують на позитивну оцінку низка положень дисертаційного дослідження.

Авторка справедливо підкреслює, що «правовий статус особи є фундаментальною категорією права, юридично закріпленим становищем індивіда в спільноті, комплексом його прав, свобод та обов'язків, а міжнародно-правове забезпечення правового становища особи складає мету діяльності світового співтовариства» (стор.26).

Досліджуючи джерела до вивчення правового статусу особи у міжнародному праві домодерного та модерного часу (підрозділ 1.2), дисертантка справедливо зауважує, що такі джерела «представлені значною кількістю пам'яток, серед яких найчисленнішою є група писемних документальних та нарративних носіїв історико-правової інформації. Дану сукупність джерел доповнюють речові знахідки, які відіграють допоміжну роль в опрацюванні масиву відомостей щодо правового статусу індивідів кінця IV тис. до н. е. – початку XX ст.» (стор.55).

На підставі дослідження правового статусу особи в стародавньому міжнародному праві, авторка робить цілком слушний висновок, про «регіоналізм, низький рівень систематизації норм та переважне звичаєве регулювання відносин, які виникали у зв'язку з існуванням певних прав, обов'язків та відповідальності іноземних індивідів» (стор.119).

Науково обґрунтованим є аналіз особливостей правового статусу особи в середньовічному міжнародному праві (стор.119-171). Важливо, що дисертанткою аналізуються не тільки досягнення держав Європи щодо міжнародно-правового статусу осіб, а й еволюція правового статусу індивідів держав Близького Сходу, Китаю, Індії та інших азійських державних утворень (стор.149-171).

Заслуговує уваги дослідження впливу Вестфальського конгресу 1648 р. на становище особи в Європі (підрозділ 3.1). Авторка зауважує, що Вестфальський мир 24 жовтня 1648 р., що складався з двох угод – Оснабрюцької та Мюнстерської, став початком якісно нової епохи міжнародного правопорядку та ключовою подією на шляху розвитку

міжнародно-правового статусу людини (стор.173); кількість положень стосовно захисту прав індивідів, зокрема у питаннях власності, віросповідання, торівлі і пересування, повоєнного врегулювання у даних фундаментальних пам'ятках права свідчила про зміцнення позицій людини в уявленні тогочасних міжнародних сил. Перетворення особи на суб'єкта захисту в межах міжнародного права є еволюційною зміною у межах системи, започаткованої саме Вестфальським миром 1648 р., яким було закріплено норми, що стосувалися міжнародно-правового статусу осіб (стор.183)

Авторка, досліджуючи особливості правові акти Французької революції як підґрунтя для змін у правовому стані особи та їхнє відображення у нормах міжнародного права, слушно зауважує, що «акти національного законодавства, прийняті протягом Великої французької революції 1789–1799 рр., справили значний вплив на розвиток правового статусу людини саме за міжнародним правом. Підґрунтям для еволюції досліджуваного явища стали закріплені універсальні права і свободи особи, які визначалися як природні та невідчужувані. Французька революція продемонструвала, що права і свободи індивіда можуть існувати як самостійні цінності, незалежні від волі державної влади, що стало основою майбутньої концепції міжнародного захисту прав людини.» (стор.196).

Заслуговує на увагу дослідження правового статусу особи в пам'ятках міжнародного права XIX – початку XX ст. (підрозділ 3.3), у якій авторка акцентує увагу на зміні становища індивідів за міжнародним правом із прийняттям Заключного акту Віденського конгресу 9 червня 1815 р., який «ознаменував початок періоду міжнародних відносин, за якого міжнародний договір став відігравати роль основного джерела міжнародного права» (стор.197); мешканцям всіх провінцій, у тому числі відступлених, дозволялося емігрувати з однієї території на іншу (без звільнення від військової служби та після виконання законних формальностей), вивезти своє майно без будь-яких штрафів чи стягнень (стаття XX); «закріплювалися правові гарантії для осіб, які мешкали на території Саксонії та Пруссії: щодо них заборонялося вчинення

незаконних дій стосовно їхніх немайнових та майнових прав, переслідувань та притягнення до відповідальності за участь у воєнних подіях» (стор.198); Додатком до Заключного акта Віденського конгресу стала також Декларація держав про припинення торгівлі неграми 8 лютого 1815 р. Цілком вірно авторка у подальшому досліджує правове становище особи за міжнародним правом в результаті прийняття Паризького мирного договору 30 березня 1856 (стор.201-202), Берлінського трактату 1878р. (стор.202-204). Не оминула дисертантка і дослідження еволюції правового статусу індивіда також відобразилася у конвенціях, прийнятих з метою функціонування різноманітних міжнародних організацій (стор.210-211), захисту жертв війни (стор.212).

Варто погодитися з тезою, що «відображенням значного поступу правового становища осіб протягом XIX – початку XX ст. став гуманітарний вимір його закріплених елементів Женевськими та Гаазькими конвенціями. Створення Ліги Націй як міжнародної організації задля недопущення воєнних конфліктів виявилось завершальним кроком утвердження гарантій безпеки особи та механізмом для подальшого розвитку міжнародно-правового статусу індивіда» (стор.213).

Зауваження щодо змісту дисертаційної роботи. Відзначаючи високий теоретичний рівень дисертаційного дослідження та новизну, слід зазначити, що у роботі містяться деякі дискусійні положення, які потребують додаткового роз'яснення під час захисту, зокрема:

1. Розділ 1 «Історіографія проблеми, джерельна база та теоретико-методологічні основи дослідження» (стор.26-63) виглядає дещо зайвим, особливо враховуючи досить значний обсяг дослідження (296 стор.).

2. На стор.70 дисертації, авторка зауважує, що «Міжнародно-правовий статус комбатантів у Месопотамії зазвичай визначався відсутністю обмежень у битві та правових гарантій для представників воюючих сторін». На стор.71 підкреслюється, що «міжнародно-правовий статус комбатантів у регіоні Месопотамії характеризувався відсутністю обов'язків та відповідальності

сторін конфлікту під час битви та після неї, прав воїнів та цивільного населення на гуманне поводження». Таке твердження потребує конкретизації у частині того, а чи був власне міжнародно-правовий статус комбатантів, беручи до уваги відсутність обмежень у битві та гарантій для комбатантів, а також відповідальності сторін конфлікту? Якщо був то у чому проявлялися окремі елементи міжнародно-правового статусу комбатантів?

3. Проводячи аналіз особливостей міжнародно-правового статусу особи протягом XIX – початку XX ст., авторка дійшла висновку, що *«хоча індивід не визнавався повноцінним суб'єктом міжнародного права, він набув окремих елементів міжнародної правоздатності»* (стор.213). Така теза потребує конкретизації у частині того, чи є сьогодні індивід повноцінним суб'єктом міжнародного права та про які саме елементи міжнародної правоздатності йде мова?

4. Авторка провела глибокий науковий аналіз еволюції правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві. Однак виникає питання: чи протягом такого значного історичного періоду (кінець IV тис. до н. е. – початок XX ст.) завжди була еволюція правового статусу, чи все таки на певних історичних етапах були присутні регresi у правовому статусі особи?

5. Як оцінюється майбутній розвиток правового статусу особи у міжнародному праві? У якій сферах, на думку авторки, правовий статус особи потребує переосмислення?

Висловлені дискусійні положення, зауваження та запитання не ставлять під сумнів теоретичне і практичне значення результатів дисертаційного дослідження, а тільки закликають до дискусії та визначають можливі перспективи подальших досліджень авторки

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях. Основні теоретичні положення дисертації висвітлені у 18 наукових працях, з яких 5 статей – у наукових фахових виданнях України, 13 тез наукових доповідей.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

У дисертації викладено зміст власних досліджень авторки, зроблено посилання на власні наукові праці, що наведені в анотації. Публікації авторки прямо пов'язані з темою дисертаційної роботи та розкривають її зміст.

У роботі не виявлено порушення академічної доброчесності, які могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного авторкою дослідження.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації. Аналіз анотації дозволяє стверджувати, що її зміст відповідає основним положенням дисертації. Анотація не містить положень чи ідей, що не зазначені в основному тексті дисертації.

Анотація подана українською та англійською мовами. Вона є узагальненим викладом основного змісту дисертації та результатів дослідження, що містять елементи наукової новизни.

Загальний висновок. Дисертація Псьоти Тетяна Володимирівни «Еволюція правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві (кінець IV тис. до н. е. – початок XX ст.)», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право» галузі знань 29 «Міжнародні відносини», свідчить про те, що робота виконана на високому теоретичному і методологічному рівні та відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 Про затвердження Вимог до оформлення дисертації, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка—

Псьота Тетяна Володимирівна за результатами прилюдного захисту дисертації заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного права
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Віталій ГУТНИК

Підпис професора Віталія Гутника засвідчую:

Вчений секретар Львівського
національного університету
імені Івана Франка, доцент

Ольга ГРАБОВЕЦЬКА

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 09:41:03 09.07.2026

Назва файлу з підписом: відгук Гутник _ Псьота.docx.asice
Розмір файлу з підписом: 3.6 МБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: відгук Гутник _ Псьота.docx
Розмір файлу без підпису: 3.7 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ГУТНИК ВІТАЛІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ
П.І.Б.: ГУТНИК ВІТАЛІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ
Країна: Україна
РНОКПП: 3119505772
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 09:40:58 09.07.2026
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000006846410191108007
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.05.15 13:00